



УДК 347.135.224(477)

**SPECIFICS OF CONTROL ON THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION
IN UKRAINE****ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ЗА ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ****Hubina S.I. / Губіна С.І.***s.p.s., as.prof. / к.п.н., доц.*

ORCID ID 0000-0001-5743-350X

*Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,**Vinnitsia, Ostrozhsky, 32, 21100**Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,**Вінниця, Острозького, 32, 21100*

Анотація. Дослідження присвячене актуальним питанням здійснення контролю в системі вищої освіти. Детально аналізуються поняття контролю в системі вищої освіти. На думку автора, проект Закону України “Про освіту” увібрав зміни українського законодавства у напрямку євроінтеграційних процесів, а також позитивний досвід здійснення контролю в системі вищої освіти за кордоном. Проаналізовано принципи контролю за якістю вищої освіти в Україні. Автор стверджує, що прийняття нової редакції Закону України “Про освіту” сприяє розширенню функцій контролю у сфері вищої освіти.

Ключові слова: контроль, якість освіти, заклади вищої освіти.

Вступ.

Сьогодні перед усіма учасниками освітнього процесу стоїть проблема підвищення якості освіти, її адаптації до життєвих реалій. Українська вища школа, визначаючи основні шляхи своїх реформ, вступила в період практичного оцінювання власного менталітету, сформованих традицій у сфері форм і методів навчання, контролю якості знань, перевірки їх адекватності цілям.

Науково-педагогічними дослідженнями з питань контролю результатів навчання займалися В. Беспалько, І. Вакарчук, С. Вітвицька, Л. Гриневич, К. Делікатний, К. Інгенкамп, І. Лернер, В. Оконь, В. Онищук та ін.

Дослідження цих та багатьох інших вчених у галузі контролю знань є вельми актуальними, оскільки проблема перевірки та оцінювання знань здобувачів вищої освіти зокрема залишається не до кінця вирішеною.

Основний текст.

В Україні, як і в інших розвинених країнах світу, вищу освіту визнано однією з провідних галузей розвитку суспільства. Стратегічні напрями розвитку вищої освіти визначено Конституцією України, чинним законодавством України, зокрема, Законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національною доктриною розвитку освіти, постановами Кабінету Міністрів України та іншими нормативними актами.

Зміни соціальних умов життя України не оминули й системи вищої освіти, що вимагає нових підходів до вивчення й осмислення педагогічного процесу у закладі вищої освіти [4, с. 9]. На нашу думку, це також стосується системи контролю якості освіти у державі.

У сфері вищої освіти контроль здійснює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, тобто Міністерство освіти і науки України.



Метою державного контролю у сфері вищої освіти є забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері вищої освіти, дотримання стандартів вищої освіти, нормативно-правових актів про вищу освіту в усіх закладах вищої освіти незалежно від форми власності і підпорядкування. Виходячи з мети державного контролю за наданням освітніх послуг у сфері вищої освіти, можна виділити такі завдання: забезпечення законності в діяльності закладів вищої освіти; надання їм допомоги в усуненні виявлених порушень і недоліків; оцінювання якості впровадження управлінських рішень; підвищення дисципліни [1, с. 181, 182].

Враховуючи загальні принципи державного контролю, виділимо принципи державного контролю за наданням освітніх послуг у сфері вищої освіти, зокрема такі: законність; об'єктивність; гласність; систематичність; всебічність; результативність; ефективність [1, с. 183].

Принцип законності є основним принципом державного контролю і полягає у здійсненні контролюючими органами у сфері вищої освіти діяльності в межах і в порядку, встановлених законами та іншими нормативно-правовими актами. Принцип об'єктивності передбачає, що державний контроль за наданням освітніх послуг у сфері вищої освіти має ґрунтуватися на об'єктивних фактах. Принцип гласності полягає у відкритості діяльності органів, які здійснюють контроль за наданням освітніх послуг у сфері вищої освіти та регулярному інформуванні громадян про дотримання закладами освіти встановлених стандартів під час надання освітніх послуг. Принцип систематичності втілено в тому, що державний контроль за наданням освітніх послуг у сфері вищої освіти має здійснюватися постійно. Принцип всебічності допомагає виявляти й поширювати позитивний досвід, запобігати помилкам та упущенням. Принцип результативності зводиться до того, що державний контроль має сприяти закладам освіти у досягненні ними у своїй діяльності максимальної ефективності [1, с. 183].

Ми погоджуємося з думкою С. М. Кушнір, що принципи державного контролю за діяльністю освітніх закладів є частиною ширшого поняття – принципів управління освітою, що повинні бути включені як окрема група до системи принципів освітньої політики держави [3, с. 227].

Принципи державного контролю за діяльністю освітніх закладів в Україні являють собою систему, де втілення одного принципу забезпечується реалізацією інших. Елементами системи є такі принципи: поєднання державного і громадського контролю; гласності контролю із збереженням державної, комерційної та іншої захищеної законом таємниці; поєднання зовнішнього і внутрішнього контролю, зокрема самоконтролю; єдиноначальності та колегіальності; охоплення компетенцією контролюючих органів усіх структур управління на основі різних форм власності та джерел фінансування освітніх закладів; соціальної детермінації; зворотних зв'язків; визначеності форм і методів державного контролю на законодавчому рівні; наявності підстав, визначених законом, для здійснення контрольних заходів; гуманізація контролю; конструктивності контрольної діяльності; науковості; системності; відповідальності всіх учасників контрольних заходів; підконтрольності і підзвітності органу державного контролю відповідним органам державної



влади; обміну досвідом; невтручання органу державного контролю до статутної діяльності об'єкта, якщо її здійснюють у межах закону; достовірності інформації, що контролюється; об'єктивності інформації про об'єкт контролю; достатності інформації про об'єкт контролю; неупередженості суб'єкта контролю; систематичності і регулярності контрольних заходів задля постійності контролю відносно періодів функціонування об'єкта контролю; оперативності; незалежності; економічності [3, с. 227, 228].

Заслуговує на увагу як належним чином обґрунтований висновок О. Корінної про те, що на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти значення контролю підвищується в зв'язку з тим, що результат на виході часто не відповідає освітнім стандартам. Водночас з метою виміру фактично досягнутих результатів у освітній системі контроль стає вкрай необхідним [2].

Слід зауважити, що п'ятий розділ Закону України "Про освіту", присвячений забезпеченню якості освіти. Відповідно до ч. 2 ст. 34 документа, складовими системи забезпечення якості освіти є: система забезпечення якості у закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти); система зовнішнього забезпечення якості освіти; система забезпечення якості у діяльності органів управління і установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.

Система забезпечення якості на рівні закладу освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти) передбачає: розроблення закладом освіти стратегії (політики) та процедур постійного підвищення якості освіти; створення та постійне вдосконалення системи та механізмів забезпечення академічної доброчесності; розроблення, проведення моніторингу, періодичного перегляду та вдосконалення освітніх програм; незалежне оцінювання здобувачів освіти на основі чітких і оприлюднених критеріїв, правил і процедур; оцінювання якості освітньої діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників здобувачами освіти; оцінювання якості управлінської діяльності керівників закладу освіти, діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, зокрема для самостійної роботи здобувачів освіти, за кожною освітньою програмою; забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти; інші процедури та заходи, що визначаються спеціальним законом або установчими документами закладу освіти.

Система зовнішнього забезпечення якості освіти містить: 1) перелік інструментів, процедур і заходів забезпечення та підвищення якості освіти, зокрема: стандартизацію; ліцензування освітньої діяльності; акредитацію освітніх програм; зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання; моніторинг якості освіти; інституційний аудит; сертифікацію педагогічних працівників; 2) визначені спеціальними законами органи і установи, що відповідають за зовнішнє незалежне оцінювання якості освіти та розвиток системи забезпечення якості та приймають рішення в межах повноважень на основі чітких та оприлюднених критеріїв; проводять періодичні перевірки систем забезпечення якості закладів освіти; надають рекомендації щодо вдосконалення систем забезпечення якості; звітують перед суспільством на



заходах прозорості, доступності та зрозумілості.

Система забезпечення якості у діяльності органів і установ, що управляють процесами зовнішнього забезпечення якості освіти, містить: формування політики та процедур постійного підвищення якості власної діяльності; наявність необхідних ресурсів для організації процесів і процедур; зовнішній незалежний аудит діяльності, процесів і процедур органів і установ; взаємні перевірки. При цьому законодавець зауважує, що особливості функціонування системи забезпечення якості на кожному рівні освіти визначається спеціальними законами.

Висновки.

Підсумовуючи вищезазначене, вважаємо, що вирішальним кроком у підтримці формування загальнонаціональної системи забезпечення якості вищої освіти став саме державний контроль. Складовими системи забезпечення якості освіти є: система забезпечення якості у закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти); система зовнішнього забезпечення якості освіти; система забезпечення якості у діяльності органів управління і установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти. Без забезпечення якості вищої освіти на інституційному та системному рівнях важко говорити про ефективну діяльність у цьому напрямі.

Література:

1. Головій Л. В. Державний контроль за наданням освітніх послуг у сфері вищої освіти // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право. – 2013. – Вип. 182(2). – С.178–185.
2. Корінна О. Значущість контролю знань для підвищення якості освіти // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Серія: Педагогічні науки. Випуск 134. – С. 109–112.
3. Кушнір С. М. Принципи державного контролю за діяльністю освітніх закладів України // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 221–229.
4. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Знання, 2007. – 495 с.

***Abstract.** The research is devoted to the actual issues of control in the higher education system. The concept of control in the system of higher education is analyzed in detail. According to the author, the draft Law of Ukraine "On Education", incorporated the changes in Ukrainian legislation in the direction of European integration processes, as well as the positive experience of exercising control in the system of higher education abroad. The article analyzes the principles of control over the quality of higher education in Ukraine. The author states that the adoption of the new edition Law of Ukraine "On Education" promote the expansion of control functions in the field of higher education.*

***Key words:** control, quality of education, institutions of higher education.*

Стаття надіслана: 23.01.2023 р.

© Губіна С.І.